

LIETUVOS VALSTYBĖS ISTORIJOS ARCHYVAS

FONDAS NR. 79 (SA)

UKMERGĖS ŽEMĖS TEISMAS

ВИЛКОМИРСКИЙ ЗЕМСКИЙ СУД

**ŽEMĖS TEISMO TVIRTINAMŲJŲ AKTŲ KNYGŲ; DEKRETŲ PROTOKOLŲ;
ORDINARINIŲ BYLŲ REJESTRŲ; PIRKIMO-PARDAVIMO AKTŲ, ĮKEITIMO, SKOLŲ
IR LAIDAVIMO RAŠTŲ; LIUDIJIMŲ, SKUNDŲ, ŠAUKIMŲ Į TEISMĄ IR VAZNIŲ
LIUDIJIMŲ APIE JŲ ĮTEIKIMĄ, PRIESAIKOS AKTŲ IR KT. DOKUMENTŲ
APYRAŠAS NR. 2**

CHRONOLOGINĖS RIBOS: 1586-1833 m.

PAŽYMA APIE UKMERGĖS ŽEMĖS TEISMO FONDA NR. 79 (SA)

I. INFORMACIJA APIE FONDO SUDARYTOJĄ

Informacija apie archyvo saugomą fondą Nr. 79 (SA) „Ukmergės žemės teismas“ buvo pateikta Lietuvos valstybės istorijos archyvo 2008 m. balandžio 9 d. pažymoje Nr. A7-24.

II. DOKUMENTŲ SUTVARKYMAS

Bendrosios žinios apie fondo dokumentus

2025 m. sudarytas naujas fondo Nr. 79 (SA) „Ukmergės žemės teismas“ apyrašas Nr. 2. Apyrašo bylų dokumentai buvo naujai aprašyti ir kiekvienai bylai sudaryta nauja atskira antraštė lietuvių ir rusų kalbomis. Tvarkant apyrašą nutarta, kad bylą Nr. 23, kurią sudarė Baltarusijos TSR centrinio valstybinio istorijos archyvo filialo Gardine saugomų Ukmergės žemės teismo bylų apyrašas būtina šbraukti iš apyrašo Nr. 2 apskaitos vienetų ir įdėti į fondo bylą. Dėl to pasikeitė apskaitos vienetų apyraše Nr. 2 kiekis, o dalis jo bylų gavo naujus inventorinius numerius.

Po pertvarkymų fondo Nr. 79 (SA) „Ukmergės žemės teismas“ apyraše Nr. 1 yra 198, o apyraše Nr. 2 – 23 apskaitos vienetai.

Iš viso Ukmergės žemės teismo fonde Nr. 79 (SA) yra 221 apskaitos vienetas, kurių chronologinės ribos 1586-1833 m.

Ukmergės žemės teismo tvirtinamųjų aktų knygu; dekretų protokolų; ordinarinių, bylų rejestrų; pirkimo-pardavimo aktų, įkeitimo, skolų ir laidavimo raštų; liudijimų, skundų, šaukimų į teismą ir vaznių liudijimų apie jų įteikimą, priesaikos aktų ir kt. dokumentų apyrašas Nr. 2.

1968 m. iš XVIII-XIX a. Ukmergės žemės teismo aktų knygu, protokolų ir rejestrų ir iš XVI-XIX a. aktų pabirų bei pavienių dokumentų, susijusių su šio teismo teismo veikla, buvo sudarytas fondo Nr. 79 (SA) „Ukmergės žemės teismas“ apyrašas Nr. 2. Jame buvo įrašytos 22 bylos.

1970 m. fondo Nr. 79 (SA) apyrašą Nr. 2 papildė 1 byla. Tai buvo 1951 m. sudarytas Baltarusijos TSR centrinio valstybinio istorijos archyvo filialo Gardine saugomų Ukmergės žemės teismo bylų apyrašas.

1981 m. fondo Nr. 459 „Radvilų skolų komisija“ apyraše Nr. 1 buvo rasta viena nefondinė byla, kuri įrašyta į fondo Nr. 79 (SA) apyrašą Nr. 2. 1985 m. apyrašą Nr. 2 papildė dar 1 byla, rasta dokumentų pabirose, formuojant fondo Nr. 1282 „Dokumentų kolekcija“ apyrašą Nr. 1. Taigi tuo metu, fondo Nr. 79 (SA) „Ukmergės žemės teismas“ apyraše Nr. 2 buvo įrašyti 25 apskaitos vienetai.

2008 m. sudarant naują fondo Nr. 79 (SA) apyrašą Nr. 1 buvo nustatyta, kad šio fondo apyrašo Nr. 2 byla Nr. 7 atitinka N. Gorbačevskio Senujų aktų katalogo bylos Nr. 14282 duomenis. Ją sudarė

1780-1788 m. Ukmergės žemės teismo tvirtinamųjų aktų protokolai. Ši byla buvo išbraukta iš apyrašo Nr. 2 ir perkelta į apyrašą Nr. 1, kur kartu su gražintu senu N. Gorbačevskio katalogo Nr. 14282, jai buvo suteiktas naujas apyrašo Nr. 85. Po šio pertvarkymo apyrašo Nr. 2 bylų kiekis sumažėjo. Jame buvo 24 apskaitos vienetai.

Iš naujo pertvarkyti fondo Nr. 79 (SA) apyrašą Nr. 2 nutarta, norint ištaisyti jame pastebėtus bylų aprašymo trūkumus ir netikslumus. 2025 m., sudarant naują fondo Nr. 79 (SA) „Ukmergės žemės teismas“ apyrašą Nr. 2, buvo atliktas: bylų kiekio ir fizinės būklės patikrinimas; bylų priklausymo fondui nustatymas; dokumentų chronologinių ribų nustatymas; naujų dokumentų antraščių lietuvių-rusų kalbomis sudarymas ir naujų numerių daliai apyrašo bylų suteikimas.

Tvarkant apyrašą Nr. 2 nutarta, kad byla Nr. 23, kurią sudarė Baltarusijos TSR centrinio valstybinio istorijos archyvo filialo Gardine saugomų Ukmergės žemės teismo bylų apyrašas (2 egzemplioriai) būtina išbraukti iš apyrašo Nr. 2 apskaitos vienetų ir įdėti į fondo bylą. Dėl to pasikeitė apskaitos vienetų apyraše Nr. 2 kiekis, o dalis jo bylų gavo naujus inventorinius numerius.

Apyrašo bylas sąlyginai galima suskirstyti į dvi dalis. Vieną dalį sudaro: Ukmergės žemės teismo tvirtinamųjų aktų knygos; dekretų protokolai; taip pat ordinarinių bylų rejestrai. Kita apyrašo Nr. 2 bylų dalis - tai įvairaus tipo tarpusavyje nesusijusių dokumentų pabiros ir pavieniai aktai.

Tvirtinamųjų aktų knygas sudarė su privačia nuosavybe susiję dokumentai: testamentai, nekilnojamojo arba kilnojamojo turto pirkimo–pardavimo arba keitimo sutartys; dovanojimo raštai, paskolos, ir kt. Šie įrašai žemės teismo knygose turėjo tokią pat juridinę galią, kaip ir notarine forma patvirtinti dokumentai. Dekretų protokoluose buvo įrašomi nagrinėjamų civilinių bylų turinys, eiga ir skelbiami teismo nuosprendžiai.

Daugumą suformuotų iš dokumentų pabirų apyrašo Nr. 2 bylų sudaro nuorašai iš Ukmergės žemės teismo knygų. Taip pat apyraše yra nuorašų iš Lietuvos Metrikos, LDK dvaro asesorių ir Ukmergės pilies teismų knygų. Šių institucijų dokumentai Ukmergės žemės teismo nagrinėjamose bylose atliko dokumentų-priedų vaidmenį. Svarbu pažymėti, kad didesnės apimties iš pabirų suformuotoms byloms sudarytos bendros antraštės, kuriose surašyti jas sudarančių dokumentų tipai, institucijų pavadinimai, asmenvardžiai ir kt.

Nefondinių bylų apyraše nerasta. Apyrašo Nr. 2 dokumentų fizinio stovio ir datų ypatybės yra nurodytos apyrašo lentelės pastabų skiltyje. Dalis Ukmergės žemės teismo aktų knygų yra blogo fizinio stovio ir jas būtina restauruoti: bylos neturi viršelių, neįrištos, aptikta daug suplyšusių lapų. Tai pat yra bylų, kurių lapai yra sutrūniję, o dokumentų tekstas visiškai išblukęs.

Didelė dalis apyrašo dokumentų parašyti lenkų kalba, tačiau yra aktų parašytų rusėnų, lotynų ir rusų kalbomis. Daugelis dokumentų yra patvirtinti įvairių institucijų antspaudais. Tvarkant apyrašą Nr. 2, sudarytos naujos bylų antraštės lietuvių ir rusų kalbomis, tiksliau nustatytos bylų chronologinės ribos bei lapų kiekis.

Iš viso į fondo Nr. 79 (SA) Ukmergės žemės teismo apyrašą Nr. 2 įrašyti 23 apskaitos vienetai, kurių chronologinės ribos 1586-1833 m.

Informacijos ir sklaidos skyriaus
vyriausiasis archyvistas

Aleksandr Baniusevič

ПЕРЕВОД СПРАВКИ ФОНДА № 79 „ВИЛКОМИРСКИЙ ЗЕМСКИЙ СУД“

I. ИНФОРМАЦИЯ О ФОНДООБРАЗОВАТЕЛЕ

Сведения об архивном фонде № 79 “Вилкомирский земский суд” представлены в справке Литовского государственного исторического архива от 9 апреля 2008 г. № А7-24.

II. СОЗДАНИЕ ФОНДА И ЕГО СТРУКТУРА

Сведения о фонде

В 2025 г. была составлена новая опись № 2 фонда № 79 „Вилкомирский земский суд“. Документы этой описи были заново описаны и каждому делу на литовском и русском языке составлен новый отдельный заголовок. В процессе описания документов этой описи установлено, что дело № 23, которое представляет собой опись дел Вилкомирского земского суда, составленную Гродненским филиалом центрального государственного исторического архива Белорусской ССР, необходимо снять с учёта описи № 2 и вложить в дело фонда. Вследствие этого изменилось количество единиц хранения в описи № 2, а часть её дел получили новые инвентарные номера.

После усовершенствования в описи № 1 фонда № 79 “Вилкомирский земский суд“ учтены 198, в описи № 2 – 23 единицы хранения.

Итого в фонде № 79 „Вилкомирский земский суд“ имеется 221 единица хранения, хронологические рамки которых охватывают 1586-1833 гг.

Опись № 2 фонда № 79 „Вилкомирский земский суд“

В 1968 г. из актовых книг, протоколов и реестров Вилкомирского земского суда за XVIII-XIX вв. и из россыпи актов и отдельных документов за XVI-XIX в., относящихся к деятельности этого суда, была составлена опись № 2 фонда № 79 „Вилкомирский земский суд“. В неё внесено 22 дела.

В 1970 г. в опись № 2 фонда № 79 было внесено 1 дело. Эти была опись дел Вилкомирского земского суда, составленная в 1951 г. Гродненским филиалом центрального государственного исторического архива Белорусской ССР.

В 1981 г. в описи № 1 фонда № 459 „Комиссия по разбору долгов кн. Радзивиллов“ было обнаружено одно нефондовое дело, которое присоединено к описи № 2 фонда № 79. В 1985 г. в опись № 2 дополнительно внесено ещё 1 дело, обнаруженное в россыпи документов, при формировании описи № 1 фонда № 1282 „Коллекция документов“. Итого в то время в описи № 2 фонда № 79 “Вилкомирский земский суд“ учтены 25 единиц хранения.

В 2008 г. при составлении новой описи № 1 фонда № 79 было установлено, что данные дела № 7 в описи № 2 соответствуют данным дела № 14282 из каталога Древних актов Н. Горбачевского. Дело состояло из актовых крепостных протоколов Вилкомирского земского суда за 1780-1788 гг. Оно было вынесено из описи № 2 и присоединено к описи № 1, в которой рядом с возвращённым № 14282 каталога Н. Горбачевского ему был присвоен новый № 85. После этого количество дел в описи № 2 сократилось. В нём были учтены 24 единицы хранения.

Недостатки и неточности в описании дел явились стимулом для усовершенствования описи № 2 фонда № 79. При составлении в 2025 г. новой описи № 2 фонда № 79 „Вилкомирский земский суд“ были проведены следующие работы: проверка наличия и физического состояния дел; фондирование; уточнение хронологических рамок документов; составление новых заголовков документов на литовском и русском языках; присвоение новых инвентарных номеров части дел описи.

В процессе описания документов этой описи установлено, что дело № 23, которое представляет собой опись дел Вилкомирского земского суда, составленную Гродненским филиалом центрального государственного исторического архива Белорусской ССР, необходимо снять с учёта описи № 2 и вложить в дело фонда. Вследствие этого изменилось количество единиц хранения в описи № 2, а часть её дел получили новые инвентарные номера.

Дела описи можно условно разделить на две части. Первой части дел принадлежат: актовые крепостные книги; декретовые протоколы; а также ординарные, реестры дел Вилкомирского земского суда. Вторая часть дел описи № 2 состоит из разного вида несвязанных между собой россыпи документов и отдельных актов.

В актовые крепостные книги входили завещания, акты купли, продажи или обмена недвижимого и движимого имущества, дарственные грамоты, облигационные записи и др. Эти записи в книгах земского суда имели такую же юридическую силу, как и нотариально заверенные документы. В декретовых протоколах излагалась содержание и суть рассматриваемых гражданских дел, а также выносились по ним судебные решения.

Большинство дел описи № 2, сформированных из россыпи документов, представляют собой выписи из книг Вилкомирского земского суда. Также в описи имеются выписи из книг Литовской Метрики, Задворного ассессорского суда ВКЛ и Вилкомирского гродского суда. Документы упомянутых институций в делах рассматриваемых Вилкомирским земским судом выполняли роль документов-приложений. Важно отметить, что делам, сформированным из большого количества россыпи составлены общие заголовки, в которых указаны типы документов, названия институций, фамилии лиц и др.

Нефондовых дел в описи не обнаружено. Особенности дат документов и физического состояния дела указаны в таблице описи № 2, в колонке „примечания“. Часть актовых книг и

протоколов Вилкомирского земского суда находится в плохом физическом состоянии и нуждается в реставрации: дела не имеют обложек и переплёта, много порванных листов. Также обнаружены дела с истлевшими листами и выцветшим текстом.

Большая часть документов описи написаны на польском языке, но также имеются акты, написанные на западнорусском, латинском и русском языках. Многие документы заверены печатями разных институций. В усовершенствованной описи № 2 также составлены новые заголовки дел на литовском и русском языках, точнее указаны хронологические рамки документов и количество листов.

Всего в описи № 2 фонда № 79 „Вилкомирский земский суд“ имеется 23 единицы хранения, хронологические рамки которых 1586-1833 гг.

Отдел распространения информации

Старший архивист

Александр Банюевич